

Volume II (2016)

İordanes, Catalaunum Savaşı

İordanes, Bellum Catalaunum

Çeviren: Tunç TÜREL

*Libri: Kitap Tanıtımı, Eleştiri ve Çeviri Dergisi'*nde bulunan içeriklerin tümü kullanıcılara açık, serbestçe/ücretsiz "açık erişimli" bir dergidir. Kullanıcılar, yayıncıdan ve yazar(lar)dan izin almaksızın, dergideki kitap tanıtımlarını, eleştirileri ve çevirileri tam metin olarak okuyabilir, indirebilir, dağıtabilir, çıktısını alabilir ve kaynak göstererek bağlantı verebilir.

Libri, uluslararası hakemli elektronik (online) bir dergi olup değerlendirme süreci biten kitap tanıtımları, eleştiriler ve çeviriler derginin web sitesinde (libridergi.org) yıl boyunca ilgili sayının içinde (Volume II: Ocak-Aralık 2016) yayımlanır. Aralık ayı sonunda ilgili yıla ait sayı tamamlanır.

Dergide yayımlanan eserlerin sorumluluğu yazarlarına aittir.

Atıf Düzeni İordanes, *Bellum Catalaunum*. Çev. T. Türel. *Libri* II (2016) 344-365.
DOI: 10.20480/lbr.2016019

Geliş Tarihi: 01.05.2016 | Kabul Tarihi: 15.06.2016
Elektronik Yayın Tarihi: 02.08.2016

Editörya Phaselis Research Project
www.libridergi.org

BELLUM CATALAUNUM

XXXV. **180** Is namque Attila patre genitus Mundzuco, cuius fuere germani Octar et Roas, qui ante Attilam regnum tenuisse narrantur, quamvis non omnino cunctorum quorum ipse. Post quorum obitum cum Bleda germano Hunnorum successit in regno, et, ut ante expeditionis, quam parabat, par foret, augmentum virium parricidio quaerit, tendens ad discrimen omnium nece suorum. **181** Sed librante iustitia detestabili remedio crescens deformes exitus suae crudelitatis invenit. Bleda enim fratre fraudibus interempto, qui magnae parti regnabat Hunnorum, universum sibi populum adunavit, aliarumque gentium, quas tunc in ditione tenebat, numerositate collecta, primas mundi gentes Romanos Vesegothasque subdere praeoptabat. **182** Cuius exercitus quingentorum milium esse numero ferebatur. Vir in concussione gentium natus in mundo, terrarum omnium metus, qui, nescio qua sorte, terrebat cuncta formidabili de se opinione vulgata. Erat namque superbus incessu, huc atque illuc circumferens oculos, ut elati potentia ipso quoque motu corporis appareret; bellorum quidem amator, sed ipse manu temperans, consilio validissimus, supplicantium exorabilis, propitius autem in fide semel susceptis; forma brevis, lato pectore, capite grandiore, minutis oculis, rarus barba, canis aspersus, semo nasu, teter colore, origenis suae signa restituens. **183** Qui quamvis huius esset naturae, ut semper magna confideret, addebat ei tamen confidentia gladius Martis inventus, sacer apud Scytharum reges semper habitus, quem Priscus historicus tali refert occasione detectum. Cum pastor, inquiring, quidam gregis unam bocalam conspiceret claudicantem nec causam tanti vulneris inveniret, sollicitus vestigia cruoris insequitur tandemque venit ad gladium, quem depascens herbas incauta calcaverat, effossumque protinus ad Attilam defert.

CATALAUNUM SAVAŞI

Çeviren Tunç TÜREL*

XXXV. **180** Atilla Muncuk Han'ın¹ oğluydu. Babasının erkek kardeşleri Rua² ve Oktar'ın³ Atilla'dan önce hüküm sürdükleri anlatılır, ancak ikisi de onun kadar fazla halka hükmetmemiştir. Rua ve Oktar'ın ölümünden sonra, Attila kardeşi Bleda⁴ ile beraber Hun krallığının başına geçmiş ve hazırlanmakta olduğu bir seferden önce Bleda ile eşit konumda olmak için gücünü akraba katliyle artırmayı arzulamıştı. Akrabalarının dehşet verici ölümlerinin ardından diğer ulusların kabusu haline gelmişti. **181** Gücünü tiksindirici yollarla artırırken, adaletin dengeyi sağlamasıyla zalimliğinin utanç verici sonuçlarıyla yüz yüze gelmişti. Hunların büyük bir bölümüne hükmeden kardeşi Bleda'yı düzenlediği hilelerle öldürdükten sonra tüm halkı kendisine bağlamıştı. O sıra hakimiyeti altında tuttuğu diğer çok sayıda ulusu bir araya topladıktan sonra dünyanın en önde gelen ulusları olan Romalılara ve Vizigotlara boyun eğdirmeyi daha çok arzuluyordu. **182** Ordusunda beş yüz bin asker olduğu söyleniyordu⁵. O, dünyaya ulusları sarsmak için gelmiş, tüm yeryüzünde korku salan biriydi. Hangi kehanetle olduğunu bilmesem de, halk arasında dolaşan kendi hakkındaki dehşet verici dedikodularla tüm dünyayı korku içinde bırakmıştı. Yürüyüşü kibirliydi. Gözlerini oraya buraya çevirirkenki gururlu kişiliği vücudunun hareketlerine de yansımıştı. Savaşmaya aşık, ancak iş eyleme gelince ölçülüydü. Muhakemesi son derece güçlüydü. Ceza vermede kendisinden yardım bekleyenlere karşı merhametli, koruması altına aldıklarına karşı ise kibardı. Boyu kısa, göğsü geniş, başı nispeten büyük, gözleri küçüktü. İnce sakalı kırışmış, burnu düz, teniyse soyunun özelliklerini taşıyan bir şekilde esmerdi. **183** Her ne kadar bu yapıda olsa da doğasının gücüne her bakımdan hep güven duyması için bulmuş olduğu Mars'ın⁶ kılıcını da güvendiği şeyler arasına dahil etmişti; bu kılıcının İskit kralları nezdinde daima kutsal bir yeri vardı. Tarihçi Priscus kılıcın şans eseri bulunmasını şöyle anlatmaktadır: Bir çoban, sürüsündeki yavru bir ineğin topalladığını fark eder ve bu yaranın sebebini bulamayınca telaşlanıp, sonunda bir kılıca ulaşıncaya değin kan izlerini takip eder. Yavru inek otlarken farkında olmadan bir kılıcın üstüne basmıştır. Çoban kılıcı yerinden çıkarır ve hemen Attila'ya teslim eder.

* Öğr. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Ankara. tunc.turel@hacettepe.edu.tr

Quo ille munere gratulatus, ut erat magnanimis, arbitratur se mundi totius principem constitutum et per Martis gladium potestatem sibi concessam esse bellorum.

XXXVI. **184** Huius ergo mentem ad vastationem orbis paratam comperiens Gyzericus, rex Vandalorum, quem paulo ante memoravimus, multis muneribus ad Vesegotharum bella precipitat, metuens, ne Theodoridus Vesegotharum rex filiae suae ulcisceretur iniuriam, quae Hunerico Gyzerici filio iuncta prius quidem tanto coniugio laetaretur, sed postea, ut erat ille et in sua pignora truculentus, ob suspicionem tantummodo veneni ab ea parati, naribus abscisam truncatamque auribus, spolians decore naturali, patri suo ad Gallias remiserat, ut turpe funus miseranda semper offerret et crudelitas, qua etiam moverentur externi, vindictam patris efficacius impetraret. **185** Attila igitur dudum bella concepta Gyzerici redemptione parturiens, legatos in Italia ad Valentinianum principem misit, serens Gothorum Romanorumque discordia, ut, quos proelio non poterat concutere, odiis internis elideret, asserens, se rei publicae eius amicitias in nullo violare, sed contra Theoderidum Vesegotharum regem sibi esse certamen. Vnde cum excipi libenter optaret, citera epistula usitatis salutationum blandimentis opplevertat, studens fidem adhibere mendacio. **186** Pari etiam modo ad regem Vesegotharum Theoderidum dirigit scripta, hortans, ut a Romanorum societate discederet recoleretque proelia, quae paulo ante contra eum fuerant concitata. Sub nimia feritate homo subtilis ante quam bella gereret arte pugnabat. **187** Tunc Valentinianus imperator ad Vesegothas eorumque regem Theoderidum in his verbis legationem direxit: *'Prudentiae vestrae est, fortissimorum gentium, adversus orbis conspirare tyrannum, qui optat mundi generale habere servitium, qui causas proelii non requirit, sed, quidquid commiserit, hoc putat esse legitimum, ambitum suum brachio metitur, superbiam licentia satiat; qui ius fasque contemnens, hostem se exhibet et naturae. Cunctorum etenim meretur hic odium, qui in commune omnium se adprobat inimicum.* **188** *Recordamini, quaeso, quod certe non potest oblivisci, ab Hunnis non per bella, ubi communis casus est, fusum, sed, quod graviter anget, insidiis appetitum.*

Bu hediyeye çok sevinen Attila gözüpek biri olması sebebiyle tüm dünyanın hükümdarlığının kendisine bahşedildiğini ve Mars'ın kılıcı aracılığıyla savaşlardaki tüm hakimiyetin kendisine verildiğine ikna olmuştur. XXXVI. **184** Kısa süre önce değindiğimiz⁷ Vandalların kralı Geisericus⁸, Attila'nın gözünü dünyanın yıkımına çevirdiğini öğrenince ona hediyeler yollayıp Vizigotlara saldırması için teşvik etmeye çalışmıştı. Geisericus'un korkusu, Vizigotların kralı Theodericus'un kızına verilen zarar sebebiyle intikam almak istemesinden kaynaklanıyordu. Kızı, Geisericus'un oğlu Hunericus⁹ ile evlenmiş, bu evlilik önce sevinçle karşılanmış, ancak daha sonra Hunericus karısının kendini zehirlemeye çalıştığı şüphesiyle kendi çocuklarına bile merhametsizce davranmaya başlamıştı. Karısının burnunu ve kulaklarını kesip onu doğal güzelliğinden mahrum ettikten sonra vatani Gallia'ya¹⁰ geri yollamıştı. Zavallı kız her zaman acınacak bir görüntüye sahip olmuş ve yabancıları bile duygulandıracak bu zalimlik babasını şüphesiz intikam almaya itmişti. **185** Attila, bir süre önce Geisericus'un verdiği rüşvetle üstlendiği savaşları hayata geçirirken, Italia'da bulunan imparator Valentinianus'a¹¹ elçiler yolladı. Savaşla korkutamadığı Gotları ve Romalıları içlerinde oluşan husumetlerle yıkmak için aralarına anlaşmazlık tohumları ekti. Mücadelesinin hiçbir şekilde Roma'ya olan dostluğunu bozmak için değil, ancak Vizigotların kralı Theodericus'a¹² karşı olduğunu iddia etti. Bir yandan [Romalıların kendine gösterdiği] güveni yalan söyleyerek artırmaya çabalarken, [Romalıların tarafından] nazıkçe kabul edilmeyi arzuladığından, mektubun kalan kısmını alışıl gelmiş pohpohlayıcı hitaplarla doldurdu. **186** Aynı tarzda bir mektubu da Vizigotların kralı Theodericus'a yolladı ve onu Romalılar ile olan müttefikliğini bozması ve kısa süre önce ona karşı yürütülen savaşlara kaldığı yerden¹³ devam etmesi için kışkırttı. Onun korkunç yabaniliğinin altında çarpışmaya girişmeden önce kurnazlığıyla savaşı yürüten zeki bir adam yatıyordu. **187** Daha sonra, imparator Valentinianus Vizigotlara ve onların kralı Theodericus'a şu sözleri ileten bir elçi heyeti yolladı: *"Ulusların en cesuru! Tüm dünyayı esaret altına almayı arzulayan ve savaşmak için adil bir sebebe ihtiyaç duymayan; ne yaparsa yapсын doğru olduğunu düşünen bu despota karşı birleşmek aklın yoludur. Tutkusunun kaynağı gücüdür ve kibri sınırsız yetkiyle beslenir. Haktan ve hukuktan yana değildir ve kendini Doğa'nın bir düşmanı olarak gösterir. Bu yüzden, kendini alenen herkesin düşmanı olarak gören kişi, herkesin nefretini hak etmektedir.* **188** *Unutmanın kesinlikle mümkün olmadığı bu şeyi, rica ediyorum, hatırlayın! Hunlar ulusları tüm taraflar için şansın eşit olduğu meydan şavaşı yoluyla yok etmez; endişe etmemiz için çok daha büyük bir sebep olan kurnazlıkla saldırırlar.*

Vt de nobis taceamus, potestis hanc inulti ferre superbiam? Armorum potentes favete propriis doloribus et communes iungite manus. Auxiliamini etiam rei publicae, cuius membrum tenetis. Quam sit autem nobis expetenda vel amplexanda societas, hostis interrogate consilia'. 189 His et similia legati Valentiniani regem permoverunt Theodoridum. Quibus ille respondit: *'Habetis, inquit, Romani, desiderium vestrum; fecistis Attilam et nobis hostem. Sequimur illum quocumque vocaverit, et quamvis infletur de diversis gentium victoriis, norunt tamen Gothi conflagere cum superbis, nullum bellum dixerim grave, nisi quod causa debilitat, quando nil triste pavet, cui maiestas adriserit'. 190* Adclamant responso comites duci, laetus sequitur vulgus. Fit omnibus ambitus pugnae, hostes iam Hunni desiderantur. Producitur itaque a rege Theodorido Vesegotharum innumerabilis multitudo; qui quattuor filios domi dimissos, id est Friderichum et Eurichum, Retemerim et Himnerith secum tantum Thorismud et Theodericum maiores natu participes laboris adsumit. Felix procinctum, auxilium tutum, suave collegium habere solacia illorum, quibus delectat ipsa etiam simul subire discrimina. **191** A parte vero Romanorum tanta patricii Aetii providentia fuit, cui tunc innitebatur res publica Hesperiae plagae, ut undique bellatoribus congregatis adversus ferocem et infinitam multitudinem non impar occurreret. Hi enim adfuerunt auxiliares: Franci, Sarmatae, Armorici, Liticiani, Burgundiones, Saxones, Ripari, Olibriones, quondam milites Romani, tunc vero iam in numero auxiliarium exquisiti, aliaeque nonnulli Celticae vel Germanie nationes. **192** Convenitur itaque in campos Catalaunicos, qui et Mauriaci nominantur, centum leuvas, ut Galli vocant, in longum tenentes et septuaginta in latum. Leuva autem Gallica una mille et quingentorum passuum quantitate metitur. Fit ergo area innumerabilium populorum pars illa terrarum. Conseruntur acies utraeque fortissimae; nihil subreptionibus agitur, sed aperto Marte certatur. **193** Quae potest digna causa tantorum motibus invenire? Aut quod odium in se cunctos animavit armari? Probatum est humanum genus regibus vivere, quando unius mentis insano impetu strages sit facta populorum et arbitrio superbi regis momento defecit quod tot saeculis natura progeniit.

Kendimiz için konuşmayı bir kenara bırakalım, peki ya siz böylesine bir kibirin cezasız kalmasına razı olabilir misiniz? Savaşlarda kudretlisiniz; kırınlıklarınızı bir kenara koyun ve [bizimle] ortak çıkar için güçlerinizi birleştirin. Bir parçasını elinizde tuttuğunuz¹⁴ imparatorluğa yardım edin. Eğer böylesine bir müttefikliğin bizim tarafımızdan nasıl arzulanacağını ve kucaklanacağını öğrenmek isterseniz, düşmanın planlarına bakın". **189** Bu ve benzeri sözlerle III. Valentinianus'un elçileri kral Theodericus'u ikna ettiler. Kral onlara şu cevabı verdi: "Romalılar! Dileğiniz gerçek oldu, Attila artık bizim de düşmanımızdır. Bizi nereye çağırırsa onu takip edeceğiz. Çeşitli uluslar üzerinde kazandığı zaferlerle şişmiş olsa da, Gotlar kibirli düşmanlarla savaşmaya alıştı¹⁵. Sebebi adil oldukça hiçbir savaş zahmetli değildir; çünkü Tanrı'nın¹⁶ gülümsediği kişi hiçbir kötülükten korkmaz". **190** Aristokratlar kralın cevabını alkışladılar ve bunu halkın sevinç dolu onayı takip etti. Hepsisi de düşmanları olan Hunlarla bir an önce savaşmak için sabırsızlanıyordu. Vizigotların kralı Theodericus saymakla bitmeyecek büyüklükte bir orduya önderlik ediyordu. Oğullarının dördünü –Frederic, Euric, Retimer ve Himnerith- krallığında bıraktı ve yanına bu uğraşında ortağı olmaları için sadece iki büyük oğlu, Thorismund ve II. Theodericus'u aldı. Talihliydi, savaşa hazır bir ordusu, güvendiği yardımlar, minnettarlık duyduğu bir ortaklığı, tehlikelere aynı anda atılmaktan zevk alanlarla olmanın getirdiği tesellisi vardı. **191** Romalıların tarafındaysa, Batı Roma İmparatorluğu'nun bel bağladığı *patricius*¹⁷ Aetius¹⁸ o kadar ileri görüşlüydü ki, düşmanın vahşiliğine ve sayısız kuvvetine eşit şartlarda karşı koyabilmek için her taraftan savaşçılar toplamıştı. Yardımcı kuvvetler şunlardan meydana gelmekteydi: Franklar, Sarmatlar, Armoricalılar, Liticanialılar, Burgundlar, Saksonlar ve Riparialılar, bir zamanlar Roma askerleri olan ancak sonra çok sayıda yardımcı kuvvet olarak kullanılan Olbrionalılar ve diğer pek çok Kelt ve Cermen kavimleri. **192** Bu ordu aynı zamanda Mauriacus Ovası olarak da adlandırılan ve Galyalıların *leuva* ismini verdiği ölçü birimine göre 100 *leuva* uzunluğu, 70 *leuva* genişliğindeki Katalan Ovası'nda¹⁹ toplandı. Bir *leuva* bizde 1500 adıma eşittir. Dünyanın bu bölgesi böylece sayısız halkların harman yeri haline dönüşmüştü. İki tarafın da en cesur savaş hatları birbiriyle buluşmuş, her şey hile olmadan, bir meydan savaşı olarak cereyan etmişti. **193** Böylesine manevralar için hangi haklı sebep bulunabilirdi? Ya da nasıl bir nefret onların birbirlerine karşı silahlarına sarılmalarına sebep olmuştu? İnsan ırkının kralları için yaşadığının ortaya konmuş olması kadar, tek bir akıldan çıkan çılgın bir dürtüyle halkların katledildiği ve kibirli bir kralın kararıyla doğanın yaratmak için asırlar harcadığı güzelliklerin bir anda yok edildiği apaçık ortadaydı.

XXXVII. **194** Sed antequam pugnae ipsius ordinem referamus, necessarium videtur edicere, quae in ipsis bellorum motibus acciderunt, quia sicut famosum proelium, ita multiplex atque perplexum. Sangibanus namque rex Alanorum metu futurorum perterritus Attilae se tradere pollicetur et Aurelianam civitatem Galliae, ubi tunc consistebat, in eius iura transducere. **195** Quod ubi Theodoridus et Aetius agnoverunt, magnis aggeribus eandem urbem ante adventum Attilae struunt, suspectumque custodiunt Sangibanum et inter suos auxiliares medium statuunt cum propria gente. Igitur Attila rex Hunnorum tali percussus eventu diffidens suis copiis metuit inire conflictum. Inter que fugam revolvens ipso funere tristiores, statuit per aruspices futura inquirere. **196** Qui more solito nunc pecorum fibras, nunc quasdam venas in abrasis ossibus intuentes Hunnis infausta denuntiant; hoc tamen quantum praedixere solacii, quod summus hostium ductor de parte adversa occumberet relictamque victoriam sua morte triumphum foedaret. Cumque Attila necem Aetii, quod eius motibus obviabat, vel cum sua perditione duceret expetendam, tali praesagio sollicitus, ut erat consiliorum in rebus bellicis exquisitor, circa nonam diei horam proelium sub trepidatione committit, ut, si secus cederet, nox imminens subveniret.

XXXVIII. **197** Convenere partes, ut diximus, in campos Catalaunicos. Erat autem positio loci declivi tumore in editum collis excrescens. Quem uterque cupiens exercitus obtinere, quia loci oportunitas non parvum beneficium confert, dextram partem Hunni cum suis, sinistram Romani et Vesegothae cum auxiliariis occuparunt, relictoque de cacumine eius iugo certamen ineunt. Dextrum itaque cornum cum Vesegothis Theoderidus tenebat, sinistrum Aetius cum Romanis, conlocantes in medio Sanguibanum, quem superius rettulimus praefuisse Alanis, providentes cautioni militari, ut eum, de cuius animo minus praesumebant, fidelium turba concluderent. Facile namque adsumit pugnandi necessitatem, cui fugiendi inponitur difficultas. **198** E diverso vero fuit Hunnorum acies ordinata, ut in medio Attila cum suis fortissimis locaretur, sibi potius rex hac ordinatione prospiciens, quatenus inter gentis suae rubor positus ab imminente periculo redderetur exceptus. Cornua vero eius multiplices populi et diversae nationes, quos dicioni suae subdiderat, ambiebant. **199** Inter quos Ostrogotharum praeminebat exercitus Valamire et Theodemire et Videmere germanis ductantibus,

XXXVII. **194** Ancak savaş düzenini anlatmaya geçmeden önce, savaşın şanının büyük olmasının yanı sıra karmaşık ve kafa karıştırıcı da olmasından dolayı sefer sürecinde neler olduğuna değinmek de gerekmektedir. Alanların kralı Sangibanus başına geleceklerden korktuğu için Attila'ya teslim olmaya ve o sıralarda Gallia'da kaldığı Aurelianum²⁰ şehrini onun idaresine bırakmaya söz vermişti. **195** Theodericus ve Aetius bunu öğrendiklerinde Attila gelmeden önce şehri muazzam tümseklerle tahkim ettiler ve şüphelendikleri Sangibanus'u gözetleyerek onu halkıyla birlikte kendi yardımcı birliklerinin arasına alıp ortalarında tuttular. Bu yüzden, Hunların kralı Attila böyle bir gelişmeden dolayı afallayıp ordusuna olan güvenini yitirince savaşa girmekten korktu. Aklından ölümden de kötü olan bir seçimi, yani kaçmayı geçirirken falcılarına gelecek hakkında danışmaya karar verdi. **196** Gelenekleri gereği önce sığırın iç organlarını, sonra da temizlenmiş kemiklerinin üzerindeki belli çizgileri inceleyen falcılar Hunlara çıkan sonucun olumsuz olduğunu bildirdiler. Ancak küçük bir teselli olarak düşman ordusunun generalinin de öleceğini ve böylece zaferlerinin bu ölümle gölgeleneceği haberini verdiler. Attila, [işgal] planlarına karşı koyan Aetius'un ölümünü kendisinin yıkımı pahasına arzuluyordu. Öyle bir önseziyle heyecana kapıldı ki, savaşla ilgili konularda karar mercii oldu; günün yaklaşık dokuzuncu saatinde²¹ endişe içinde savaşa başladı. Bu sayede başka türlü bir gelişme olursa bastıran karanlık yardımına koşmuş olacaktı.

XXXVIII. **197** Her iki taraf da söylediğimiz gibi Katalan Ovası'nda karşı karşıya geldi. Burada sivri bir tepe bulunmaktaydı. İki tarafın ordusu da bu tepeyi ele geçirmeyi istiyordu, çünkü elverişli konumu hiç de azımsanmayacak bir avantaja sahipti. Sağ tarafta Hunlar, sol tarafta ise Romalılar ve Vizigotlar ile onların yardımcı birlikleri mevzilenmişlerdi. Henüz kimsenin hakim olamadığı tepe için mücadele başlamıştı. Theodericus Vizigot askerleriyle birlikte sağ, Aetius ise Romalı askerleriyle sol kanadı tutarken, daha önce Alanların kralı olarak bahsettiğimiz Sangibanus'u ortalarına yerleştirmişlerdi²². İkisi de [Aetius ve Theodericus] Sangibanus'un sadakatinden şüphe ettikleri için onun etrafını sadık askerlerle çevreleyerek askeri bir önlem almışlardı. Çünkü kaçış yolu kapatılan bir kişinin savaşmaktan başka çaresi kalmazdı. **198** Diğer taraftaysa, Hunların savaş hatları Attila ve en cesur askerleri ortaya gelecek şekilde ayarlanmıştı. Attila savaş hatlarını böyle dizerek öncelikle kendi güvenliğini göz önünde bulunduruyordu, çünkü askerlerinin tam ortasında yer alarak tehlikeden uzak durmuş olacaktı. Hakimiyeti altına aldığı pek çok halk ve ulus, ordusunun kanatlarını meydana getiriyordu. **199** Bunların arasında Valamir, Theodemir ve Videmir kardeşlerin komutanlığındaki Ostrogotların²³ ordusu en başta gelmekteydi.

ipso etiam rege, cui tunc serviebant, nobilioribus, quia Amalorum generis eos potentia inlustrabat; eratque et Gepidarum agmini innumerabili rex ille famosissimus Ardaricus, qui ob nimiam suam fidelitatem erga Attila eius consiliis intererat. Nam perpendens Attila sagacitate sua, eum et Valamerem, Ostrogotharum regem, super ceteros regulos diligebat. **200** Erat namque Valamir secreti tenax, blandus alloquio, dolis gnarus; Ardaricus fide et consilio, ut diximus, clarus. Quibus non inmerito contra parentes Vesegothas debuit credere pugnaturis. Reliqua autem, si dici fas est, turba regum diversarumque nationum ductores ac si satellites notibus Attilae attendebant, et ubi oculo annisset, absque aliqua murmuratione cum timore et tremore unusquisque adstabat, aut certe, quod iussus fuerat, exequebatur. **201** Solus Attila rex omnium regum super omnes et pro omnibus sollicitus erat. Fit ergo de loci, quem diximus oportunitate certamen. Attila suos dirigit, qui cacumen montis invaderent, sed a Thorismundo et Aetio praevenitur, qui eluctati collis excelsa ut conscenderent, superiores effecti sunt, venientesque Hunnos montis beneficio facile turbaverunt.

XXXIX. **202** Tunc Attila cum videret exercitum causa praecedente turbatum, tali eum ex tempore credidit alloquio confirmandum. *'Post victorias tantarum gentium, post orbem, si consistatis, edomitum, ineptum iudicaveram tamquam ignaros rei verbis acuere. Quaerat hoc aut novus ductor aut inexpertus exercitus. 203 Nec mihi fas est aliquid vulgare dicere, nec vobis oportet audire. Quid autem aliud vos quam bellare consuetum? Aut quid viro forti suavius, quam vindicta manu querere? Magnum munus a natura animos ultione satiare. 204 Adgrediamur igitur hostem alacres: audaciores sunt semper, qui inferunt bellum. Adunatas dispicite dissonas gentes: indicium pavoris est societate defendi. En ante impetum nostrum terroribus iam feruntur, excelsa quaerunt, tumulos capiunt et sera paenitudine in campos monitiones efflagitant. Nota vobis sunt quam sint levia Romanorum arma: primo etiam non dico vulnere, sed ipso pulvere gravantur, dum in ordine coeunt et acies testudineque conectunt. 205 Vos conflagite perstantibus animis, ut soletis, despicientesque eorum aciem Alanos invadite, in Vesegothas incumbite. Inde nobis cita victoria quaerere, unde se continet bellum. Abscisa autem nervis mox membra relabuntur, nec potest stare corpus, cui ossa subtraxeris.*

Bu komutanlar o sırada hizmetinde buldukları kraldan bile daha çok tanınıyorlardı, çünkü Amali *gensinin* kudreti onları ünlendirmişti²⁴. Gepidlerin²⁵ sayısız ordusunun başında olan şu pek ünlü kral Ardaric de oradaydı; Attila'ya karşı gösterdiği büyük sadakatten dolayı onun planlarına dahil olmuştu. Nitekim Attila keskin zekasıyla bir değerlendirme yaptığında, Ardaric'i ve Ostrogotların kralı Valamir'i diğer önemsiz krallardan üstün tutuyordu. **200** Valamir sıkı ağızlı, tatlı dilli ve çok kurnazdı; Ardaric ise bahsettiğimiz gibi, sadakati ve kararlılığıyla tanınıyordu. Attila onların akrabaları olan Vizigotlara karşı savaşıacaklarından emindi. Geri kalan krallar güruhu -eğer onlara kral demek yerindeyse- ve farklı ulusların generalleri Attila'nın sözlerine bir kölenin sahibini dinlediği gibi kulak veriyorlardı. Attila tek bir kelime etmeden gözleriyle işaret ettiği zaman her biri korkuyla titreyerek ayağa kalkıyor ya da daha doğrusu emrini yerine getiriyorlardı. **201** Sadece Attila tüm kralların kralıydı ve sadece o hepsinden sorumluydu. Yukarıda bahsettiğimiz avantaja sahip tepe için mücadele başlamıştı. Attila tepeyi ele geçirmeleri için askerlerini yolladı ancak Thorismund ve Aetius daha önce gelmişlerdi. Onların adamları tepeye çıkan yolu tırmanmış, tepeyi ele geçirmiş ve dağın sağladığı avantajla yaklaşan Hunları kolaylıkla püsürtmüşlerdi. XXXIX. **202** Attila ordusunun bu gelişmeden dolayı paniğe kapıldığını görünce, onları cesaretlendirmek için o esnada şöyle bir konuşma²⁶ yaptı: *"O kadar çok halk üzerinde zafer kazandıktan sonra -ve eğer benimle hemfikirseniz- dünyayı fethettikten sonra, sanki durumun farkında değilmışsiniz gibi sizi lafla kışkırtmayı gereksiz buluyorum. Bırakın bunu yeni bir komutan ya da tecrübesiz bir ordu yapsın. 203* Böyle basit şeyler söylemek ne bana yakışır, ne de sizin bunları dinlemeniz gerekir. Cesur bir adama kendi elleriyle intikam almaktan daha tatlı ne gelebilir? Ruhu intikamla tatmin etmek doğadan gelen büyük bir hediyedir. **204** Bu yüzden düşmana şevkle saldıralım: Savaşı başlatan kimse, o her zaman daha cüretkar olmuştur. Şu müttefik olmuş ancak uyumsuzluk içindeki uluslara bakın! Korkularının kanıtı savunma amaçlı ittifaklarında yatmaktadır. Bakın! Daha biz saldırıya geçmeden korkudan titriyorlar. Yüksek yerler arıyorlar, tepeleri ele geçiriyor ve gecikmiş bir pişmanlıkla açık alanda yapılacak savaşa karşı tedbir alıyorlar. Bu sizin için Romalıların silahlarının ne kadar zayıf olduğunun bir işaretidir. Daha savaş düzenine girerken ve hatlarını kalkanlarla sağlamlaştırırken, ilk damla kandan değil de, savaş alanının tozunun altında ezilmekte-ler. **205** Alışkın olduğunuz üzere, sarsılmaz cesaretinizle çarpışın! Aşağılık Alanlara ve onların savaş hatlarına hücum edin! Vizigotlara saldırın! Savaş nerede hiddetliyse, orada seri bir zafer elde etmek için çabalayın. Çünkü sınırlar kesilince kol ve bacaklar tutmaz olur ve kemikleri olmayan bir vücut ayakta duramaz.

Consurgant animi, furor solitus intumescat. Nunc consilia, Hunni, nunc arma depromite: aut vulneratus quis aduersarii mortem reposcat aut inlaesus hostium clade satietur. 206 Victuros nulla tela conveniunt, morituros et in otio fata praecipitant. Postremo cur fortuna Hunnos tot gentium victores adseret, nisi ad certaminis huius gaudia praeparasset? Quis denique Meotidarum iter maiores nostros aperuit tot saeculis clausum secretum? Quis adhuc inermibus cedere faciebat armatos? Faciem Hunnorum non poterat ferre adunata collectio. Non fallor eventu: hic campus est, quem nobis tot prospera promiserunt. Primus in hoste tela coiciam. si quis potuerit Attila pugnante otio ferre, sepultus est'. His verbis accensi, in pugna cuncti praecipitantur.

XL. **207** Et quamvis haberent res ipse formidinem, praesentia tamen regis cunctatione merentibus auferebat. Manu manibus congregiuntur; bellum atrox multiplex immane pertinax, cui simile nulla usquam narrat antiquitas, ubi talia gesta referantur, ut nihil esset, quod in vita sua conspiceri potuisset egregius, qui huius miraculi privaretur aspectu. **208** Nam si senioribus credere fas est, rivulus memorati campi humili ripa praelabens, peremptorum vulneribus sanguine multo provectus est, non auctus imbribus, ut solebat, sed liquore concitatus insolito torrens factus est cruoris augmento. Et quos illic coegit in aridam sitim vulnus inflictum, fluenta mixta clade traxerunt: ita constricti sorte miserabili sorbebant putantes sanguinem quem fuderant sauciati. **209** Hic Theodoridus rex dum adhortans discurrit exercitum, equo depulsus pedibusque suorum conculcatus vitam maturae senectutis conclusit. Alii vero dicunt eum interfectum telo Andagis de parte Ostrogotharum, qui tunc Attilanis sequebantur regimen. Hoc fuit, quod Attilae praesagio aruspices prius dixerant, quamvis ille de Aetio suspicaret. **210** Tunc Vesegothae dividentes se ab Alanis invadunt Hunnorum caterva et pene Attilam trucidarent, nisi providus prius fugisset et se suosque ilico intra septa castrorum, quam plaustris vallatum habebat, reclusisset; quamvis fragili munimine, eo tamen quaesierunt subsidium vitae, quibus paulo ante nullus poterat muralis agger obsistere.

Cesaretinizi ve alışlagelmiş öfkenizi ortaya koyun! Hunlar! Şimdi kararlılığınızı ve silahlarınızı gösterin! Kim yaralanırsa, onun hakkı düşmanın ölüsünü görmek olsun! Yara almayansa düşmanın mahvoluşuyla tatmin olsun! 206 Hiçbir silah yaşayacak olana zarar vermeyecek, ölecek olanlarsa Fortuna'nın²⁷ huzurlu kollarına teslim olacak. Son olarak, eğer savaşın tadını çıkarmaya hazırlamak için değilse, Fortuna neden Hunları bu kadar halkın üzerinde muzaffer kılmıştır? Kim bir çok nesil boyunca gizli saklı kalmış Maeotis bataklıklarının²⁸ yolunu atalarımıza göstermiştir? Dahası kim silahlı adamların, siz silahsız adamlara boyun eğmesini sağlamıştır?²⁹ Böylesine bir koalisyon bile Hunların karşısında duramaz. Sonucun ne olacağından eminim: bize pek çok zafer sözü veren savaş alanı burasıdır. Düşmana ilk mızrağı atacak kişi benim. Eğer biri Attila savaşırken yerinde durabiliyorsa, o kişi ölmüştür". Onun sözleriyle galeyana gelen askerlerin hepsi savaşa atıldılar.

XL. **207** Durum her ne kadar endişe verici olsa da, krallarının varlığı duydukları endişe ve tereddütü yok etmişti. Çarpışma göğüs göğüseydi: eski zamanlarda eş benzeri olmamış büyüklükte, hiddetli, düzensiz ve amansız bir savaştı. Öylesine kahramanlıklara sahne olmuş bir savaştı ki, bu müthiş manzarayı kaçırmış cesur bir kişi hayatı boyunca böylesine harika bir şeye yeniden şahit olmayı hayal edemezdi. **208** Eğer büyüklerimizin anlattıklarına inanacak olursak, bahsettiğimiz tepenin tarafındaki çayın kıyısı ölümlerin yaralarından akan kanla öylesine dolmuştu ki, normalde olduğu üzere yağmurdan dolayı taşmamış, alışık olmadığı bu sıvı tarafından yutulup, kanın çoğalmasıyla azgınca akan bir nehre dönüşmüştü. Yaralılar kavurucu sussuzluklarını dindirmek için kanla karışmış suya yönelmişlerdi. Acınası hallerinde kendi yaralarından akmış kan olduğunu düşündükleri suyu içmek zorunda kalmışlardı. **209** Kral Theodericus ordusunu cesaretlendirmek için bir oraya bir buraya giderken atından düştü ve kendi adamlarının ayakları altında ezilerek olgun bir yaşta can verdi. Ancak bazıları, kralın o zamanlar Attila'dan talimat alan ve Ostrogotların tarafında savaşan Andag'ın mızrağıyla öldürüldüğünü de söylerler. Bu olay falcılarının Attila'ya söyledikleri gibi gerçekleşmişti ancak o ölecek kişinin Aetius olduğunu sanmıştı. **210** Daha sonra Alanlar'dan ayrılan Vizigotlar Hun birliklerine saldırdılar. Attila öngörülü bir şekilde bir an evvel kaçmamış olsaydı ve adamlarıyla ordugahının yük arabalarıyla çevrelenmiş barikatlarının ardına saklanmasaydı, Vizigotlar onu neredeyse öldürecekti. Kısa bir süre önce hiçbir surun kendilerine mukavemet edemediği ordunun askerleri dayanıksız bir siperle de olsa hayatta kalmak için koruma alanı bulmuşlardı.

211 Thorismud autem regis Theodoridi filius, qui cum Aetio collem anticipans hostes de superiore loco proturbaverat, credens se ad agmina propria pervenire, nocte caeca ad hostium carpenta ignarus incurrit. Quem fortiter demicante quidam capite vulnerato equo deiecit, suorumque providentia liberatus a proeliandi intentione desivit. **212** Aetius vero similiter noctis confusione divisus cum inter hostes medius vagaretur, trepidus, ne quid incidisset adversi, Gothos inquireret, tandemque ad socia castra perveniens, relicuum noctis scutorum defensione transegit. Postera die luce orta cum tumulatos cadaveribus campos aspicerent nec audere Hunnos erumpere, suam arbitantes victoriam scientesque Attilam non nisi magna clade confossum bella confugere, cum tamen nil ageret vel prostratus abiectum, sed strepens armis, tubis canebat incursionemque minabatur, velut leo venabulis praessus speluncae aditus obambulans nec audet insurgere nec desinet fremetibus vicina terrere: sic bellicosissimus rex victores suos turbabat inclusus. **213** Conveniunt itaque Gothi Romanique et quid agerent de superato Attila, deliberant. Placet eum obsidione fatigari, quia annonae copiam non habebat, quando ab ipsorum sagittariis intra septa castrorum locatis crebris ictibus arceretur accessus. Fertur autem desperatis rebus praedictum regem adhuc et supraemo magnanimum equinis sellis construxisse pyram seseque, si adversarii inrumperent, flammis inicere voluisse, ne aut aliquis eius vulnere laetaretur aut in potestate hostium tantarum gentium dominus perveniret.

XLI. **214** Verum inter has obsidionum moras Vesegothae regem, filii patrem requirunt, admirantes eius absentiam, dum felicitas fuerit subsecuta. Cumque diutius exploratum, ut viris fortibus mos est, inter densissima cadavera repperissent, cantibus honoratum inimicis spectantibus abstulerunt. Videres Gothorum globos dissonis vocibus confragosos adhuc inter bella furentia funeri reddidisse culturam. Fundebantur lacrimae, sed quae viris fortibus inpendi solent. Nam mors erat, sed Hunno teste gloriosa, unde hostium putaretur inclinatum fore superbiam, quando tanti regis efferri cadaver cum suis insignibus conspiciebant.

211 Diğer yandan, Aetius ile birlikte tepeyi ele geçiren ve o yüksek pozisyondan düşmanı püskürten kral Theodericus'un oğlu Thorismund gecenin karanlığında kendi hatlarına vardığını düşünerek farkında olmadan düşmanın vagonlarına kadar gelmişti. Cesurca savaşırken birisi onu başından yaralayıp ve atından düşürmüştü. Ancak adamlarının basiretli davranmalarıyla kurtarılmış ve savaşın geriliminden geri çekilmişti. **212** Benzer şekilde Aetius da gecenin yarattığı kargaşada birliklerinden kopmuş ve kendini düşman hatlarının ortasında dolanırken bulmuştu. Bir felaket olduğundan endişelenerek Gotları aramaya koyulmuş, sonunda müttefiklerinin kampına varmış ve gecenin geri kalanını onların kalkanlarının koruması altında geçirmişti. Ertesi gün güneş doğunca savaş alanının cesetlerle dolu ve Hunların da kamplarından dışarıya çıkmaya cesaret edemediklerini görünce zaferin kendilerinin olduğunu düşündüler. Ancak Attila'nın büyük bir felakete uğramadıkça savaştan kaçmayacağını da biliyorlardı. Attila, korkaklıkla özleştirilebilecek hiçbir şey yapmamış, hatta [askerlerinin] silahlarını birbirine vurdurarak çıkarttığı gürültüyle yeni bir saldırı tehdidinde bulunmuştu. Sanki av mızraklarıyla yaralanmış, ininin girişinde dolanıp saldırmaya cesaret edemeyen, ancak etrafını kükremesiyle korkutmaya devam eden bir aslandı. Bu savaşçı ancak bir köşeye sıkıştırılmış kral kendini mağlup etmişlere yine de korku salıyordu. **213** Bu sırada Gotlar ve Romalılar toplandılar ve bozguna uğramış Attila ile ilgili ne yapacaklarını düşündüler. Yeterli erzağı olmadığı ve Romalıların kampından gelen yoğun ok atışı sayesinde yaklaşmasına imkan olmadığından onu kuşatarak yıpratmayı planladılar. Ancak, Attila'nın bu zor durumda bile son derece cesur davrandığı söylenir. Eğer hasımları [Romalılar ve Gotlar] kampa girer, onu yaralamanın zevkini tadar ve bu kadar çok halkın efendisi olan kişi düşmanlarının eline düşerse diye atların koşum takımlarından yaptırdığı odun yığnında kendini alevlere atmaya karar vermişti.

XLI. **214** Kuşatmanın duraksadığı anlarda, tam da zafere erişilmişken Vizigotlar krallarını, oğullarsa [Thorismund ve II. Theodericus] babalarını arayıp, yokluğunun sebebini merak ettiler. Uzun bir süre aradıktan sonra cesetlerin en yoğun olduğu yerde onu buldular ve cesur kişilere yapılması adet olduğu üzere, cansız bedenini şarkılarla onurlandırıp, düşmanın bakışları altında taşıdılar. Bağrıışmalarla düzeni bozulan Vizigot birliklerinin, savaşın tam da şiddetini artırdığı sırada, cenaze töreninin gereğini yerini getirdiklerini görmek mümkündü. Cesur adamlar için akıtılması alışlagelmiş göz yaşları dökülmekteydi. Bu bir ölümdü, ancak Hunlar bunun şanlı bir ölüm olduğuna şahittirler. Bu öylesine bir ölümdü ki, büyük kralın bedeninin ona yakışacak şekilde onurlandırılarak taşındığını gördüklerinde, düşmanın kibirinin kırılmış olduğu düşünülebilirdi.

215 At Gothi Theodorito adhuc iusta solventes armis insonantibus regiam deferunt maiestatem fortissimusque Thorismud bene gloriosos manes carissimi patris, ut decebat filium, patris exequias prosecutus. Quod postquam peractum est, orbitatis dolore commotus et virtutis impetu, qua valebat, dum in reliquis Hunnorum mortem patris vindicare contendit, Aetium patricium ac si seniore prudentiaequae maturum de hac parte consuluit, quid sibi esset in tempore faciendum. **216** Ille vero metuens, ne Hunnis funditus interemptis a Gothis Romanum praemeretur imperium, praebet hac suasionem consilium, ut ad sedes proprias remearet regnumque, quod pater reliquerat, arriperet, ne germani eius opibus adsumptis paternis Vesegotharum regno pervaderent graviterque dehinc cum suis et, quod peius est, miseriterque pugnaret. Quod responsum non ambiguae, ut datum est, sed pro sua potius utilitate susceptum relictis Hunnis redit ad Gallias. **217** Sic humana fragilitas dum suspicionibus occurrit, magna plerumque agenda rerum occasione intercepta. In hoc etenim famosissimo et fortissimarum gentium bello ab utrisque partibus clxv milia caesa referuntur, exceptis quindecim milibus Gepidarum et Francorum, qui ante congressionem publicam noctu sibi occurrentes mutuis concidere vulneribus, Francis pro Romanorum, Gepidas pro Hunnorum parte pugnantibus. **218** Attila igitur cognita discessione Gothorum, quod de inopinatis collegi solet, inimicorum magis aestimans dolum diutius se intra castra continuit. Sed ubi hostium absentia sunt longa silentia consecuta, erigitur mens ad victoriam, gaudia praesumuntur atque potentis regis animus in antiqua fata revertitur. Thorismud ergo, patre mortuo in campis statim Catalaunicis, ubi et pugnaverat, regia maiestate subvectus Tolosam ingreditur. Hic licet fratrum et fortium turba gauderet, ipse tamen sic sua initia moderatus est, ut nullius repperiret de regni successione certamen.

215 Gotlar, Theodericus için yapılan törene devam ederken, krallarının bedenini silahlarından çıkardıkları sesler eşliğinde taşıdılar ve babasına layık bir oğul olan en cesur Thorismund, sevgili babasının muzaffer ruhunu cenazeye eşlik ederek onurlandırmış oldu. Tören sona erdikten sonra, Thorismund hem yaşadığı kaybın verdiği acıyla, hem de cesaretinden kaynaklanan dürtüyle harekete geçip geri kalan Hunlardan babasının ölümünün intikamını almak için sabırsızlanırken, ileri yaşta ve bilgeliğinin getirdiği bir olgunlukta olan *patricius* Aetius'a uygun bir zamanda ne yapması gerektiği konusunda danıştı. **216** Aetius, Hunların ortadan tamamen kaldırılmasıyla Roma imparatorluğunun Gotlar tarafından istila edilebileceğinden korktuğundan³⁰, Thorismud'a babasının arkasında bıraktığı topraklarına ve krallığına geri dönüp, kontrolü ele almasını, yoksa kardeşlerinin babasının servetiyle beraber krallığı da ele geçirebileceklerini söyledi. Böyle bir durumda sefil bir şekilde savaşmaktan daha kötüsü, kendi yurttaşlarıyla ölümcül bir şekilde savaşmak olacaktı. Thorismund bu tavsiyeyi kendi yararına görerek, altında yatan gerçek anlamı farkedemeden kabul etti ve Hunları bırakıp Gallia'ya geri döndü. **217** İşte, insanın zaafı onu şüpheye doğru iterken, büyük işler başarma ihtimali de elinden böyle alınır. En cesur halkların en ünlü savaşında iki tarafın toplam yüz altmış beş bin kayıp verdiği söylenir. Ana muharebeden bir gece önce karşılaşan ve karşılıklı döktükleri kanlarla on beş bin kayıp veren Gepidler ve Franklar bunun dışındadır. Bu savaşta Franklar Romalılar tarafında, Gepidler ise Hunlar tarafında savaşmıştı. **218** Attila Gotların geri çekildiğini öğrenince, askerlerin beklenmeyene inanmaya dünden razı olduklarını göz önünde bulundurarak, bunun düşmanın bir oyunu olduğunu düşündü ve uzun bir süre ordugahında kalmaya devam etti. Fakat düşmanın yokluğunu uzun bir sessizlik takip edince, zihni onu zafere cesaretlendirdi, manevi bir mutluluk beklentisi içine girdi ve kudretli kralın akli kehanetlerin öngördüğü eski kaderine geri yöneldi. Thorismund ise, babasının savaştığı Katalan Ovası'ndaki ölümünün hemen ardından krallığına geri döndü ve Tolosa'ya³¹ giriş yaptı. Burada, kardeşlerinin taraftarları ve kendisinin cesur askerleri kazanılan zaferi kutluyordu. O öylesine ılımlı bir yönetimle hükmetmeye başlamıştı ki, kimse krallık tahtı üzerine bir mücadeleyi gerekli görmedi.

Notlar

- ¹ Attila ve Bleda'nın babası, Muncuk Han ve Oktar'ın kardeşi.
- ² Muncuk Han ve Oktar'ın kardeşi, Attila'nın amcası. 425-435 tarihleri arasında Hun kralı. 423 yılında Batı Roma imparatoru Honorius'un ölümü ardından kendini *augustus* ilan eden Ioannes'e, dost olduğu Aetius aracılığıyla askeri yardım sağlamıştır (Soc. VII. 43. 3). 432 yılında iç savaştan kaçan Aetius bir süre ona sığınmış ve yine ondan sağladığı birliklerle Ravenna'ya geri dönüp ordu içindeki pozisyonunu geri kazanmıştır (*Chron. Gall.* 452 no. 112). Ölümünün ardından Attila ve Bleda eş krallar olarak Hunları yönetmeye başlamışlardı.
- ³ Rua ve Muncuk Han'ın kardeşi, Attila'nın amcası. 430 yılında, tarihçi Sokrates'in anlattığına göre, Burgundlara karşı yapılan savaş sırasında aşırı yemek yemekten dolayı ölmüştür (Soc. VII. 30. 6).
- ⁴ Muncuk Han'ın oğlu ve Attila'nın kardeşi. Rua'nın ölümünün ardından Attila ile beraber eş krallar olarak Hunlara liderlik etmiştir (Prisc. fr. 1). 445 yılında Attila tarafından öldürülmüştür (Prosp. Tiro s.a. 444; Marcell. com. s.a. 445).
- ⁵ Antikçağ tarihçilerinde örnekleri sık sık görülebilen *hyperbole* kaynaklı bir sayı. Iordanes'in verdiği bu sayıya çok temkinli yaklaşmalıyız. Çünkü Hunların sayısı ne kadar fazlaysa, Iordanes'in Gotlarının başarısı da okuyucuya o kadar büyük gelecekti.
- ⁶ Hunlar her ne kadar çok tanrılı bir inanca sahip olmuş olsalar da, savaş tanrılarının ismi şüphesiz ki Mars değildi. Priscus bu hikayeyi Romalı okuyucularına daha tanıdık kılmak için ya da İskitlerin savaş tanrısının ismini bilmediğinden Roma savaş tanrısı Mars'ı kullanmayı tercih etmiştir.
- ⁷ Iordanes, bu çeviriye dahil olmayan XXXIII. 167, 168 ve 169 numaralı bölümlere atıfta bulunuyor. Ona göre Geisericus ve Vandalları Afrika'ya *comes Africae Bonifatius*'un daveti ve böylece Roma'ya karşı ihaneti sonucu gelmişlerdi. Ancak bu muhtemelen Afrika'nın Roma kontrolünden çıkışını bir ihanet sebebine bağlama amacından başka bir amaç taşımamaktadır. Iordanes'in çağdaşı olan tarihçi Procopius da aynı düşüncededir (bk. ve krş. Proc. *de Bell.* III. 3).
- ⁸ 428-477 yılları arasında *rex Vandalarum et Alanorum*. 429 yılında Vandalların Hispania'dan Afrika'ya geçişine önderlik etmiş (Hyd. s.a. 429; Jord. *Get.* 167; Prosp. Tiro s.a. 427; Proc. *de Bell.* I. 3.33; Theoph. AM 5941), 435 yılında Batı Roma ile savaşımdan sonra Ravenna ile barış yaparak Numidia Bölgesi civarına yerleştirilmiş olsa da (Prosp. Tiro s.a. 435), 439 yılında bu barışı bozmuş ve Batı Roma için en önemli gelir ve buğday deposu olan *Africa Proconsularis* ile birlikte Kartaca'yı ele geçirmiştir (Prosp. Tiro s.a. 439; *Chron. Gall.* 452 no. 129; Marcell. com. s.a. 439). Kartaca'nın düşüşü ile beraber Batı Roma'nın halihazırda zor durumdaki ekonomisi daha gerilemekle kalmamış, 2. Kartaca Savaşı'ndan (MÖ 218-201) bu yana *mare nostrum* olarak adlandırılan Akdeniz de artık bir Roma gölü olmaktan çıkmıştır. 441 yılında birleşik Doğu-Batı Roma ordusu Afrika'yı geri kazanmayı amaçlamak adına önce Sicilia'da toplanmış, ancak Doğu Roma ordusunun yokluğunu bilip Balkanları yağmalamaya başlayan Hun tehlikesi bu ortak girişimin hayata geçmesini engellemiştir (Prosp. Tiro s.a. 441). Batı Roma imparatoru III. Valentinianus bunun üzerine 442 yılında Geisericus ile barış imzalamış ve Africa Proconsularis,

Byzacena ve Numidia'nın doğusu Vandallara teslim edilmiştir (Prosp. Tiro s.a. 442). Aetius'un 453 ve III. Valentinianus'un 455'deki ölümlerinin ardından Geisericus Roma'ya gelerek şehri yağmalamıştır (Hyd. 167; Prisc. fr. 24; Jord. Get. 235). Geisericus'un Attila'yı Vizigot kralı Theodericus'a karşı kıskırttığı söylenir (Prisc. fr. 15; Jord. Get. 184) ancak bu iddia pek taraftar bulamamıştır (bk. Clover 1973, 104-117). Aryan bir Hristiyan olup onun hükümdarlığında Afrika katolikleri varlıklarından olmuş ve topraklarından sürülmüşlerdir (Vict. Vit. I; Prosp. Tiro s.a. 437; Greg. Tur. HF. II 2).

⁹ Geisericus'un oğlu (Prisc. fr. 29) ve 477-84 yılları arasında Vandal kralı (Vict. Vit. II. 1; Jord. Get. 170, 184). Çeviride ele alındığı üzere Theodericus'un kızı ile evlenmiş ancak onu daha sonra babasının yanına fiziksel açıdan zarar görmüş bir şekilde yollamıştır. 442 yılında Batı Roma ile imzalanan barıştan sonra bir süre Ravenna'da anlaşmanın koşulu gereği rehin olarak yaşamıştır (Proc. de Bell. I. 4.13). 455 yılında, Roma'nın yağmalanmasından sonra eski imparator III. Valentinianus'un kızı Eudokia ile evlenmiştir (Prisc. fr. 29,30). Afrika katoliklerinin en ağır koşuşturmaya onun zamanında yaşadıklarından bahsedilmektedir (Merrills 2015, 274).

¹⁰ Güney Gallia'nın Aquitania Secunda Bölgesi'ndeki Vizigot başkenti Tolosa'ya.

¹¹ II. Theodosius tarafından önce *caesar* (Olymp. fr. 46) ilan edilmiş, 425 yılında henüz 6 yaşındaykense Batı Roma *augustus*'u yapmıştır. Doğu Roma imparatoru II. Theodosius'un yeğeni olup, Theodosius hanedanının son temsilcisidir. 437 yılında II. Theodosius'un kızı Licina Eudoksia ile Constantinopolis'te evlenmiştir (Marcell. com. s.a. 437). Hükümdarlığı süresince Batı'nın *de facto* lideri olan *magister militum utriusque militiae* Flavius Aetius'un gölgesi altında yaşamıştır. 455 yılında Roma'da askeri birlikleri teftiş ederken iki sene önce kendi elleriyle öldürdüğü Aetius'un komutası altında görev yapmış Optila ve Thraustila isimli iki Hun askeri tarafından suikasta uğrayarak öldürülmüştür (Marcell. com. s.a. 455; Greg. Tur. HF. II 8).

¹² 418-451 yılları arasındaki Vizigot kralı. Romalılarla önemli savaflara girişmiş olsa da 439 yılından 451 yılındaki Katalan Ovası'ndaki ölümüne değin Roma'nın sadık müttefiği olarak kalmıştır.

¹³ Theodericus kral olduğu 418 tarihinden yılından 439 yılındaki barış sözleşmesine değin Romalılarla ciddi savaflar yapmıştır. Bunların ilki Vizigotların 425 yılında Roma'nın güney Galya'daki başşehri olan Arelete'yi (günümüz Arles) kuşatma altına almalarıyla gerçekleşmiştir (Prosp. Tiro s.a. 425; Chron. Gall. 452 no. 102). Bir diğer önemli savaş ise 436 yılında Aquitania'daki şehirleri ve Narbonenses'i kuşatmalarıyla yaşanmıştır (Prosp. Tiro s.a. 436). Bu kuşatmalar Batı Roma tarafından başarıyla savuşturulmuştur (Prosp. Tiro s.a. 437; Hyd. s.a. 437). 438 yılında Aetius Gotları Mons Calibrarius'da ağır bir yenilgiye uğratmıştır (Hyd. s.a. 438; Prosp. Tiro s.a. 438). 439 yılında Hunlar tarafından desteklenen Batı Roma ordusu ve kumandanları Litorius ise Theodericus tarafından hezimete uğratılmıştır (Hyd. s.a. 439; Prosp. Tiro s.a. 439). Aynı yıl içinde taraflar barış yapmaya karar vermiştir (Jord. Get. 176-7; Hyd. s.a. 439; Prosp. Tiro s.a. 439).

¹⁴ Vizigotlar kralları Vallia önderliğinde 417/8 yılında *magister militum* Constantius ile yaptıkları antlaşma sonucu Roma'nın müttefiği olarak Gallia'nın güneyindeki Aquitania Secunda Bölgesi'ne yerleştirilmişlerdir (Prosp. Tiro s.a. 419; Jord. Get. 173). Bu yerleşmenin koşulları günümüzde hala net olarak bilinmese de Vizigotların *annona* karşılığı Roma için savaşmayı kabul ettiklerine inanılmaktadır. Roma için bu bir toprak kaybı de-

ğildi; sadece kendi için savaşacak bir halka yerleşim yeri sağlıyordu. Iordanes'in aktardığı III. Valentinianus'un bu mektubu da Roma'nın Vizigotların elinde tuttuğu toprağı nasıl gördüğüne önemli bir örnek teşkil etmektedir. Aquitania'daki bu yerleşme hakkında bk. Wolfram 1979, 153-168; Goffart 1987, 103-127.

- ¹⁵ Gotlar (o zamanki isimleriyle Tervingi ve Greuthungi isimli Cermen grupları), Roma topraklarına 376 yılında bir daha çıkmamak üzere girmişler ve Roma'ya karşı ilk büyük zaferlerini 378 yılında Doğu *augustus*'u Valens'i öldürüp ve ordusunu bozguna uğratarak kazanmışlardı. 410 yılında Alaric önderliğinde Roma'yı yağmalamışlar ve her ne kadar Roma'nın müttefiğı olarak 418 yılında Roma topraklarına yerleştirilmiş olsalar da Roma ile olan savaşlarına yukarıda da değinildiğı gibi Theodericus altında da devam etmişlerdi.
- ¹⁶ Gotlar Hristiyandı; ancak Roma kilisesi için bir sapkınlık sayılan Arianizm taraftarıydılar.
- ¹⁷ Geç Roma İmparatorluğu'nda karşımıza çıkan bir unvan. Bu unvan daha çok onursaldı ve herhangi bir pozisyonu temsil etmiyordu (Barnes 1975, 179). Bununla beraber orduların başkomutanı olan kişinin (yani *magister militum*; V. yüzyılda imparatorun çoğı zaman daha etkili olan kişi) her zaman sahip olduğı bir unvandı. Aetius 6 Eylül 435'de *patricius* ilan edilmişti.
- ¹⁸ Soylu bir İtalyan hanımla babası Gaudentius'un oğılu olan Aetius 390 yılında dünyaya gelmişti (Greg. Tur. *HF*. II 8). Gençliğinin üç yılını önce Alaric'in Gotları arasında (Clover 1971, 56-8.) ardından da bir süre Hunlar arasında esir olarak geçirmiş olması (Greg. Tur. *HF*. II 8), onun hem bu iki yabancı halkı birinci elden tanınmasına vesile olmuş hem de Hunların uzun yıllar sürecek dostluğunu kazandırmıştı. 423-5 yıllarında Batı'da *cura palatii* olduğı zamanlar Honorius'un 423'teki ölümü üzerine tahtı gasp eden Ioannes'in tarafında yer alarak geleceğın imparatoru, ancak henüz çocuk yaştaki III. Valentinianus ve Doğu Roma imparatoru II. Theodosius'u karşısına almıştı. Ioannes'i desteklemek üzere Hun dostların verdiğı büyük bir Hun ordusuyla İtalya'ya varsa da, bu süreç içerisinde Ioannes'i II. Theodosius tarafından yenilmiş ve idam edilmiş olarak bulur. Ancak elindeki Hunları kullanarak Ravenna'yı kendisiyle barışa zorlar ve yeni imparatorun altında kendine askeri zincirde bir görev edinir (Prosp. Tiro s.a. 425). 432 yılında bu sefer karşısına III. Valentinianus'un annesi Galla Placidia tarafından desteklenen *comes Africae Bonifatius*'u alır. Onunla yaptığı savaşı kaybeder, ancak Bonifatius aldığı yaralardan dolayı kısa süre sonra ölerek sahneyi Aetius'a bırakır (Prosp. Tiro s.a. 432; *Chron. Gall.* 452 no. 109, 111). Bu esnada Aetius Pannonia'ya, dostları olan Hunlara sığınır (Prosp. Tiro. s.a. 432; *Chron. Gall.* no. 112) ve İtalya'ya Hun ordusu başında geri dönerek gücünü ve pozisyonunu yeniden -bu sefer 454 yılındaki suikastine değin kesintisiz olmak üzere- elde eder. Aetius bu tarihten sonraki kariyerinin büyük kısmını Gallia'yı Burgundlara, Franklara ve Gotlara karşı bizzat savunarak geçirir. Bu savaşlarda Hunlar, Aetius'a ve Batı Roma ordusuna büyük askeri destek sağlamışlardır. Ancak Attila'nın 450 yılında gözünü batıya çevirmesiyle Hun konfederasyonu, Aetius'un başta Gotlar olmak üzere diğere Roma dostu halklardan oluşın koalisyonu ile karşı karşıya gelir. Gallia'yı başarılı bir şekilde savunup Attila'nın işgalini püskürtür. Aetius 454 yılında imparator III. Valentinianus tarafından Roma'da ekonomik konular üzerine görüştükleri bir sırada suikasta uğrayarak yaşamını yitirmiştir (Prosp. Tiro s.a. 454; Hyd. s.a. 454; Marcell. com. s.a. 454). Aetius'un ölümüyle beraber Constantinopolisli tarihçi Marcellinus Comes'e göre Batı Roma son

bulmuştur. Bir başka Doğu Romalı tarihçi olan Procopius ise Aetius'dan "Son Romalı" olarak bahseder. Iordanes bu çeviride de görüldüğü üzere Aetius'un ileri görüşlülüğü ve askeri dehasına göndermelerde bulunmuştur. Gregorius Turensis de *Historia Francorum* eserinin II. kitabında Aetius'un kişiliğine değinmiş ve onun ok kullanmada ne kadar iyi olduğuna vurgu yapmıştır.

¹⁹ Olayın tam olarak vuku bulduğu bölge bugün tam olarak bilinmemekte olup, günümüz Fransa'sı Châlons sur Marne'da bir bölgede olduğu tahmin edilmektedir.

²⁰ Günümüzde Orléans şehri. Aetius, 442 yılında Alanların Roma adına savaşmaları koşulluyla bu şehri Alanlara vermişti.

²¹ Öğleden sonra saat 3'e denk gelmektedir.

²² Aetius ve Theodericus, Sangibanus'u ortalarına yerleştirerek onu kontrol altında tutmuş olabilirler, ancak Iordanes'in bize aktardığından daha fazlası olduğuna inanıyorum. Alanlar, Roma koalisyon ordusunun merkezini oluşturarak, Hun savaş hattının ortasını oluşturan Attila ve Hunlarına karşı yerleştirilmiş oluyordular. Got ve Roma ordularının piyade ağırlıklı, Alanların ise süvari ağırlıklı olduklarını düşünürsek, muhtemelen en elit Hun süvarilerinin yer aldığı merkezdeki Hun kuvvetine denk bir şekilde karşılık verebilecek tek birlik Alanlardan meydana geliyordu ve Aetius'un ordusunun belkemiğinin Alanlar tarafından oluşturulmasının asıl sebebi buydu.

²³ Hunların idaresi altında yaşayan bu gruba ait Gotlar daha sonra liderleri Odoacer ile beraber son Batı Roma imparatorunun tacını diğer imparatorluk eşyalarıyla beraber Constantinopolis'e göndererek Batı'daki son imparatoru tahtından edecek ve Italia'yı kapsayan bir Ostrogot krallığı kuracaklardı.

²⁴ Iordanes anlatısında şüphesiz Vizigotların tarafını tutsa da, Hunlar altında savaşan ve kendisiyle aynı kana mensup olan Ostrogotları da övmekten geri kalmamaktadır.

²⁵ Hun Konfederasyonu'nun Attila'nın ölümü sonrası savaşlarla dağılmasında en büyük rolü oynamış ve en kazançlı çıkmış Cermen halkının ismi. Ardarcic'in bir Hun prensi olduğunu ve Attila'nın ölümü ardından yapılan savaşların Cermenlerin özgürlüklerini kazanmak için değil de, Hunların mirası üzerine girilen bir iç savaş olduğunu iddia eden kimi tarihçiler de mevcuttur (Kim 2013, 89-136).

²⁶ Bu konuşma daha ziyade Iordanes'in retoriğinin bir parçasıdır. Eskiçağ tarihçileri olayların olduğu gibi anlatılması taraftarı olsalar da, okuyucularının onlardan bekledikleri sadece "gerçekleri" okumak değil, olayların duygularına hitap edecek süslü anlatıymıydı. Iordanes gibi tarihçiler de anlatılarını heyecanlı kılmak için sık sık bu tarz konuşmalar icat eder ve başrolü oynayan aktörlerin ağızına yerleştirirlerdi.

²⁷ Roma *pantheon*'unda şans ve kader tanrıçası.

²⁸ Azov Denizi'nin etrafındaki bataklıklar. Hunların batıya yol almadan önce yaşadıkları bölge olduğu iddia edilmektedir. Iordanes'in Hunların kökenine dair düşünceleri için ve efsanevi anlatısı için bk. Iord. *Get.* XXIV.

²⁹ Attila, Hunların IV. yüzyılın sonlarında Alan ve Got grupları karşısında aldığı zaferlere değiniyor. Ancak şüphesiz Hunlar bu savaşları silahları olmadan kazanmamışlardı. Dahası, Hunların kullandığı kompozit yay onların bu zaferlerinde büyük rol oynamıştı.

³⁰ Ya da zamanında esirleri olup, 439 yılına kadar hem Roma iç savaşlarında hem de diğer kavimlere karşı mücadelelerinde desteğini gördüğü Hunlara özel bir bağ duyduğundan.

³¹ Günümüzde Toulouse şehri.

BİBLİYOGRAFYA

Ortaçağ Kaynakları

- Chron. Gall.* 452
(= *Chronica Gallica* 452)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *From Roman to Merovingian Gaul: A Reader*. Trans. A. Murray. Peterborough 2000.
- Greg. Tur. *HF*.
(= Gregorius Turonensis, *Historia Francorum*)
Kullanılan Metin: "Gregorius Turonensis, Decem Libri Historiarum". Eds. B. Krusch – W. Levison, *Monumenta Germaniae Historiae. Scriptores Rerum Merovingicarum*. Hannover (1951) 34-94.
- Hyd.
(= Hydatius, *Chronicon*)
Kullanılan Metin: "Hydatius, Chronicon. Epitoma Chronicon". Ed. T. Mommsen, *Monumenta Germaniae Historica Auctores Antiquissimi*, vol. XI. Berlin (1894) 13-36.
- Iord. *Get*.
(= Iordanes, *De Origine Actibusque Getarum*)
Kullanılan Metin: "Iordanes. Romana Et Getica". Ed. T. Mommsen, *Monumenta Germaniae Historica Auctores Antiquissimi*, vol. V. Berlin (1882) 54-138.
- Marcell. Com.
(= Marcellinus Comes, *Chronicon*)
Kullanılan metin: "Marcellinus Comes, Chronicon". Ed. T. Mommsen, *Monumenta Germaniae Historica Auctores Antiquissimi*, vol. XI. Berlin (1894) 37-108.
- Olymp.
(= Olympiodorus)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire: Eunapius, Olympiodorus, Priscus, and Malchus*. Trans. R. C. Blockley. Liverpool 1983.
- Prisc.
(= Priscus)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Fragmentary Classicising Historians of the Later Roman Empire: Eunapius, Olympiodorus, Priscus, and Malchus*. Trans. R. C. Blockley. Liverpool 1983.
- Proc. de Bell*.
(= Procopius, *de Bellis*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Procopius, *History of the Wars*, vols. I-III. Trans. H. B. Dewing. Cambridge, Massachusetts - London 2006 (The Loeb Classical Library).
- Prosp. Tiro
(= Prosper Tiro, *Epitoma Chronicon*)
Kullanılan Metin: "Prosper Tiro, Epitoma Chronicon". Ed. T. Mommsen, *Monumenta Germaniae Historica Auctores Antiquissimi*, vol. IX. Berlin (1892) 341-499.

- Soc. (= Socrates)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *Ecclesiastical History*. Trans. A. C. Zenos. Michigan 1952.
- Theoph. (= Theophanes, *Chronographia*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: *The Chronicle of Theophanes Confessor: Byzantine and Near Eastern History, AD 284-813*. Trans. C. Mango – R. Scott. Oxford 1997.
- Vict. Vit. (= Victor Vitensis, *Historia Persecutionis Africanae Provinciae*)
Kullanılan Metin ve Çeviri: Victor of Vita, *History of the Vandal Persecution*. Trans. J. Moorhead. Liverpool 1992.

Modern Literatür

- Clover 1971 F. M. Clover, "Flavius Merobaudes: A Translation and Historical Commentary". *Transactions of the American Philosophical Society* 61/1 (1971) 1-78.
- Clover 1973 F. M. Clover, "Geiseric and Attila". *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte* XXII (1971) 104-117.
- Goffart 1987 W. A. Goffart, *Barbarians and Romans, A.D. 418-584: The Techniques of Accommodation*. Princeton - New Jersey 1980.
- Kim 2013 H. Jin Kim, *The Huns, Roma and the Birth of Europe*. Cambridge 2013.
- Merrils 2015 A. Merrils, "Kingdoms of North Africa". Eds. M. Maas, *The Cambridge Companion to the Age of Attila*. Cambridge (2015) 264-281.
- Wolfram 1979 H. Wolfram, "The Goths in Aquitaine". *German Studies Review* II/2 (1979) 153-168.